

Juryrapport Nederlandse Fotoboekenprijs 2019

Als je fotoboeken jureert, dringen zich een paar vragen op die je moet laten bezinken. Het antwoord maakt dan duidelijk waar we als jury hebben gestaan. Wat verstaan we onder een fotoboek? En hoe staat het ervoor in de wereld van het fotoboek?

Een fotoboek is voor ons niet zomaar een boek met foto's. We hebben ons gericht op boeken met goede fotografie, met een verhaal of thema dat relevant is (dat wil zeggen: het gaat over onderwerpen die in onze tijd van belang zijn en waarmee veel mensen bezig zijn) en dat gevat in een vormgeving die het geheel ondersteunt, of liever nog: op een hoger plan tilt. We hebben dus niet veel tijd besteed aan koffietafelboeken, ook niet aan boeken die alleen interessant zijn voor opdrachtgevers en ook niet aan boeken die meer een portfolio zijn van een fotograaf.

Welkom in de wereld van het fotoboek! Is dat een wereld die meegaat in de brede stroom van kranten, magazines, tv en social media? Is het een subcultuur van mensen die preken voor eigen parochie? Of een niche binnen de niche van kunstboeken waarin het experiment belangrijker is dan het verhaal? Liefst haalt een goed fotoboek de positieve elementen uit al die werelden, zorgt het ervoor dat de boodschap goed overkomt, en zet het een nieuwe norm door het inslaan van onverwachte paden.

De afgelopen jaren is veelvuldig de loftrumpet gestoken over het Nederlandse fotoboek. Daar zetten we in dit juryrapport een stevige kanttekening bij. Een decennium geleden konden deskundige waarnemers nog met recht stellen dat Nederlandse fotoboeken soms van wereldniveau waren. De combinatie van goede fotografen, goede vormgevers en een degelijke financiële ondersteuning vanuit de voorganger van het Mondriaanfonds leverden publicaties op die wereldwijd zijn bewierookt. Maar er is veel veranderd.

Allereerst is de wereld van het fotoboek veel groter geworden. Een nauwelijks bij te houden stroom goede boeken uit Oost-Europa, Italië, Spanje, Zuid-Amerika en Aziatische landen vindt - naast de gebruikelijke leveranciers uit Noordwest-Europa en de VS - zijn plek op fotoboekenbeurzen waarvan er bijna iedere week wel ergens eentje plaatsvindt. Zo werd Nederland kleiner dan het was.

Financieel was het nooit vetpot in de fotoboekenwereld, maar de structuren worden schraler. Nederlandse uitgevers investeren niet of nauwelijks meer, het Mondriaanfonds besteedt aanzienlijk minder. Crowdfunding pretendeert soelaas te bieden maar in de praktijk blijkt veruit het grootste deel van het gedoneerde bedrag uit het directe netwerk van de fotograaf te komen en is het zeer gebruikelijk dat het ontbrekende laatste deel door de fotograaf zelf wordt gedoneerd.

We hebben 135 inzendingen bekeken, boeken die verschenen in 2017 en 2018. Dat aantal konden we redelijk snel reduceren tot de 33 van de longlist (zie bijlage). Van sommige boeken konden we slechts met pijn afscheid nemen. Het ging om projecten die terecht veel aandacht hebben gekregen. We concludeerden in die gevallen echter dat deze projecten als tentoonstelling of als multimedia-productie veel beter uit de verf kwamen dan als boek.

Niet alleen bij het maken van fotoboeken, ook bij het jureren is het principe van 'kill your darlings' onvermijdelijk. Gelukkig blijkt dan dat - ondanks de hierboven geschetste verschraling - dat er in Nederland nog steeds mooie, goede en belangrijke fotoboeken worden gemaakt.

De Nederlandse Fotoboekenprijs is bedoeld als stimulans voor en onderstreping van de kwaliteit van Nederlandse fotoboeken. Dat gaat niet alleen om de winnaars, maar om alle fotografen, vormgevers, uitgevers en andere vaklieden die meewerken aan het maken van goede boeken én het publiek dat fotoboeken aanschaft - met inbegrip van de infrastructuur van distributeurs, winkels, festivals, galeries en musea.

Het fenomeen fotoboek kent al lange tijd vele gezichten en die verscheidenheid is er de laatste jaren alleen maar groter op geworden. Om recht te doen aan die rijkdom heeft de organisatie van de Nederlandse Fotoboekenprijs besloten meerdere prijzen uit te reiken, in drie categorieën. We kunnen dan beter laten zien dat de fotoboekenwereld uit meer bestaat dan alleen de winnaar. Dat we per categorie drie nominaties hebben gekozen, maakt het beeld nog wat breder. En met de longlist maken we nog meer duidelijk dat er - gelukkig - nog steeds veel goede fotoboeken worden gemaakt in Nederland.

Er is een prijs voor het beste debuut, een prijs voor het beste tekst/fotoboek en een hoofdprijs.

Genomineerd voor **het beste debuut**:

- *Lost Takes* van Tobias Bijl.
Met eigen foto's en archiefmateriaal stelt filosoof/fotograaf Tobias Bijl vragen over de in 1995 zoekgeraakte en destijds veelbesproken fotorolletjes die Dutchbatter luitenant Rutten maakte van het wegvoeren van moslimmannen uit de enclave Srebrenica. Dat was het begin van de grootste genocide in Europa sinds de Tweede Wereldoorlog.
- *Maktak and Gasoline* van Ellis Doeven.
Een fotografe komt als buitenstaander aan in een dorpje in Alaska dat voor een groot deel nog bestaat van de walvisvangst. Ze trouwt met een inwoner en verandert daarmee in een ingewijde. We zien dat in de fotografie gebeuren. De uitgebalanceerde vormgeving tilt de fotografie nog een trapje hoger.
- *The Island of the Color Blind* van Sanne De Wilde.
De foto's in dit boek over kleurenblindheid op twee eilanden in de Stille Oceaan zijn direct en confronterend. Gelijkertijd ontstaat door de combinatie van fotografie en vormgeving een eigen wereld die de lezer helpt zich in te leven in wat de bewoners van Pingelap en Pohnpei zien - maar die de lezer zich ook laat afvragen of onze manier van zien wel zo helder is als we denken.

De prijs voor het beste debuut gaat naar *Lost Takes* van Tobias Bijl.

Een indrukwekkende eerste publicatie, gebaseerd op grondig onderzoek dat vele, interessante en volstrekt subjectieve zijpaden bewandelt. De vormgeving van Asja Keeman versterkt het boek, bij voorbeeld met de foto op de cover, die op elk van de 200 exemplaren van dit zelf uitgegeven boek anders is afgescheurd.

Genomineerd voor **het beste tekst/fotoboek**:

- *Het paard in de kalebas* van Charlotte Dumas
Dit boek is een catalogus over een relatief klein onderwerp dat in 2018 als tentoonstelling was te zien in Japanmuseum SieboldHuis in Leiden. De fotografe heeft onderzoek gedaan over de hele wereld. De combinatie van teksten, foto's en afbeeldingen van kunstvoorwerpen levert een boeiend, diepgravend verhaal op over de rol van het paard in de Japanse cultuurgeschiedenis; en zoals altijd bij Charlotte Dumas stof tot nadenken over de verhouding tussen mensen en dieren.
- *Investigation of Love* van Lilia Luganskaia
Om een verblijfsvergunning voor Nederland te krijgen moest de Russische fotografe onder meer met foto's aantonen dat ze een liefdesverhouding had met haar Nederlandse partner. Foto's worden bewijsvoering, maar hoe bewijs je liefde? Lilia Luganskaia maakte een soort aanwijsboek voor kinderen. De foto's worden zo ook een soort tekst.
- *Robert F. Kennedy Funeral Train - The People's View* van Rein Jelle Terpstra
Een supersterk concept: we kijken niet vanuit de trein naar de toegestroomde mensen langs de spoorlijn - zoals in het legendarische fotoboek *RFK Funeral Train* van Paul Fusco - maar we zien het beeldmateriaal dat Rein Jelle Terpstra bijna obsessief verzamelde van mensen die de trein fotografeerden of filmde. De teksten in het boek zijn essentieel. Terpstra

reconstrueert een emotionele gebeurtenis uit 1968 vanuit de democratisering van de fotografie die zich in deze eeuw voordoet.

De prijs voor het beste tekst/fotoboek gaat naar *Investigation of Love* van Lilia Luganskaia. Op een slimme en humoristische manier wordt de ambtelijke molen van de Immigratie- en Naturalisatiedienst een spiegel voorgehouden die laat zien hoe ver het systeem verwijderd is van humaniteit en respect voor menselijke waarden. In een breder verband toont het de hardheid en ongastvrijheid van onze maatschappij richting iedereen die geen Nederlands paspoort bezit.

Genomineerd voor **het beste Nederlandse fotoboek van 2017 en 2018:**

- *Anastasiia - She Folds Her Memories Like a Parachute* van Christian van der Kooy
De fotograaf gaat naar Oekraïne voor de politieke en sociale spanningen die er heersen. Hij ontmoet een jonge vrouw en ze worden verliefd. Net als in het boek van Ellis Doeven wordt de fotograaf van outsider zo een insider. Prachtig geschreven teksten van liefdesverklaringen tot politieke achtergrond maakten het boek ook potentieel kandidaat voor de categorie tekst/fotoboek. En dan is nog een debuut ook. De subtiele en prachtige fotografie doet dit boek meedingen in de hoofdcategorie.
- *Of Mud And Lotus* van Viviane Sassen
Verrassend dat Viviane Sassen na al die eerdere prachtige boeken wederom nieuwe wegen inslaat. Ze heeft voortdurend behoefte zichzelf uit te dagen. Het thema is vrouwelijke kracht. Met collages en handgekleurde foto's scheidt ze een nieuw visueel firmament. De fotografie wordt sober gepresenteerd. Precies zoals het hoort bij zo'n waanzinnig goede fotografe.
- *Ville de Calais* van Henk Wildschut
Een belangrijk boek over migratie en xenofobie. Een gelaagde behandeling van tekst, beeld en vormgeving zorgt dat je zomaar twee of drie uur op de bank zit om met de fotograaf mee te kijken hoe een geïmproviseerd migrantenkamp kan uitgroeien tot een complexe samenleving waarin de hele wereld lijkt samen te komen. De fotograaf heeft zich hier naar binnen geworsteld en met chirurgische precisie vastgelegd wat er gebeurt.

De prijs voor het beste fotoboek van de afgelopen twee jaar gaat naar *Ville de Calais* van Henk Wildschut. Het tweede boek binnen de prijswinnaars vanavond dat toont hoe ver wij als Westerse samenleving verwijderd zijn geraakt van begrippen als empathie, medemenselijkheid en inlevingsvermogen. Al twee jaar oud dit boek, maar het staat nog steeds overeind als een meesterwerk.

Na het nemen van alle beslissingen blijkt dat de jury drie keer nadrukkelijk heeft gekozen voor fotoboeken met politieke lading. De tijd is er kennelijk rijp voor.

Naarden, 28 mei 2019

De jury:

Merel Bem (publiciste en kunstcriticus)

Rob Hornstra (fotograaf en hoofd fotografie KABK, Den Haag)

Wannes Ketelaars (fotoboek expert)

Edie Peters (voorzitter, oprichter PhotoQ)

Bert Teunissen (fotograaf)

Narda van 't Veer (oprichter agentschap UNIT en The Ravestijn Gallery)

De Nederlandse Fotoboekenprijs is een initiatief van Fotofestival Naarden om tweejaarlijks een prijs uit te reiken voor het beste Nederlandse fotoboek.

De prijs wordt financieel en/of organisatorisch ondersteund door de stichting FotoArchief Kees Scherer, uitgeverij Lecturis, Pakhuis de Zwijger, stichting Paradox, PhotoQ Bookshop, drukkerij robstolk en Schilt Publishing.

Alle 33 boeken van de longlist, inclusief de nominaties en winnaars zijn te zien in een expositie tijdens FotoFestival Naarden (25 mei tot en met 30 juni 2019) in de Gele Loods in Naarden-Vesting.

BIJLAGE

De overige boeken van de longlist:

- Laurence Aëgerter: Photographic Treatment
- Saskia Aukema: Veiled
- Taco Hidde Bakker: The Photograph That Took the Place of a Mountain
Ruth van Beek: How To Do the Flowers
- Rineke Dijkstra: WO MEN
- Frits Gierstberg: Cas Oorthuys
- Martijn van de Griendt: Maria I Need Your Lovin'
- Eddo Hartmann: Setting the Stage - North Korea
- Esther Hovers: False Positives
- Jos Jansen: Universe
- Stephan Keppel: Flat Finish
- Paul Kooiker: Eggs and Rarities
- Natascha Libbert: I Went Looking For a Ship
Anais Lopez: The Migrant
- Samuel Otte and Henk Otte: Citizen of Two Worlds
- Jacqueline van Paaschen en Els Kerremans: De ramp / The flood
- Willem Poelstra: for Hanna, Future Stories from the Past...
- Carla van de Puttelaar: Adornments
- Robin de Puy: Randy
- Mafalda Rakoš: I want to disappear – Approaching Eating Disorders
- Isabella Rozendaal: Animalia Amsterdam
- Viviane Sassen: Hot Mirror
- Batia Suter: Radial Grammar
- Hristina Tasheva: In Belief Is Power